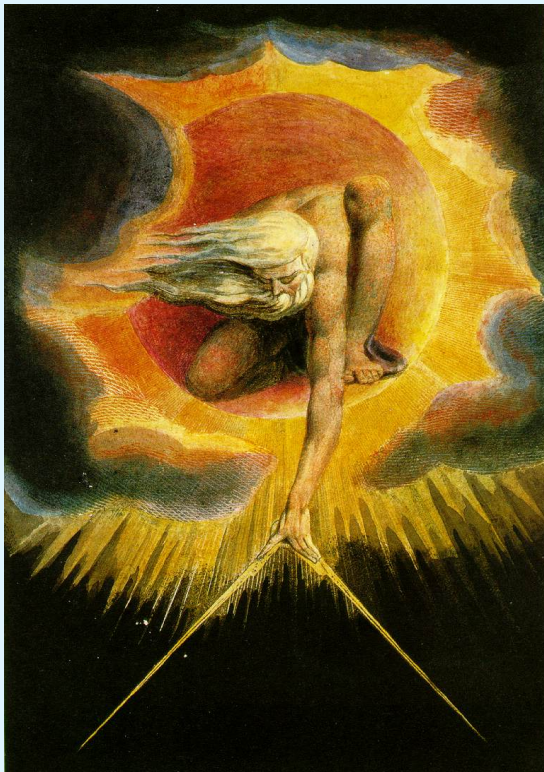

Relaties tussen religie(s) en wetenschap(pen)

*Jean Paul Van Bendegem
Vrije Universiteit Brussel*

Is een discussie de moeite?

- Actualiteit verplicht ons om de discussie aan te gaan: creationisme, Intelligent Design, ... bevinden zich op het raakvlak van wetenschap en religie
- Van belang om de volle complexiteit van het probleem te erkennen:
 - Wetenschap is veel diverser dan men doorgaans denkt
 - Religies manifesteren zich op veel verschillende wijzen

Het zoeken naar een scheiding

- Tot op heden zijn de meeste visies gebaseerd op een duidelijke scheiding van wetenschap(pen) en religie(s)
- MAAR: niet van overtuigd dat ze “werken”
- Eerder artificieel: het kost moeite om het onderscheid in stand te houden

Eerste poging

Het “oorlogsmodel”:

- In het verleden werd alles verklaard door religie
- Met de opkomst van de wetenschap wordt meer en meer verklaard door de wetenschap
- Daardoor verliest religie terrein
- Dit zal zich doorzetten tot alleen wetenschap overblijft
- Men moet uitkomen op een atheïsme
- *Actueel*: God herleiden tot een breintoestand

Dit model is vrij recent:

DRAPER, John William:

History of the Conflict between Science and Religion.

New York: Appleton, 1874.

Vandaag echo's te horen bij bvb. Richard Dawkins en andere “radicale” atheïsten (of neo-atheïsten)

Probleem: grotendeels vervalste geschiedenis

Enkele voorbeelden:

- Copernicus:
 - heliocentrisme = goddelijk standpunt
 - geocentrisme = menselijk standpunt
 - grootste eenvoud = heliocentrisme
- Galileo Galileï: aanvaring met het Vaticaan
 - zeker niet atheïsme tegenover geloof
 - maar: interpretatie van het geloof
 - spanning katholicisme-protestantisme
- Pierre Simon de Laplace
 - Om het heelal te verklaren, geen God nodig
 - Maar om de mens en zijn gedrag te verklaren wel

Tweede poging

Het “hoe” en “waarom” onderscheid:

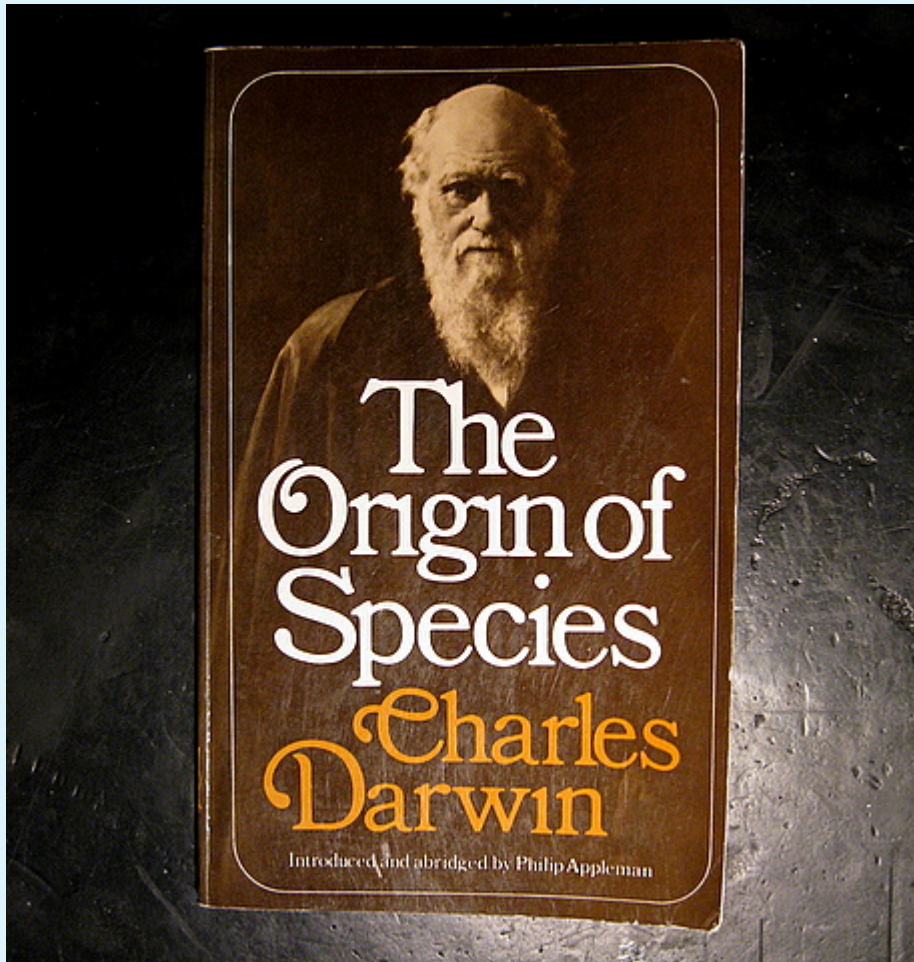
- Wetenschap houdt zich bezig met de hoe-vragen:
“Hoe werkt dit of dat?”
- Religie houdt zich bezig met de waarom-vragen:
“Waarom zijn we hier?”
- Vals onderscheid: wetenschap moet ook met waarom-vragen omgaan net zoals religie met hoe-vragen moet omgaan

Kan een moslim de evolutietheorie van Charles Darwin aanvaarden?

“Hij kán die niet aanvaarden, hij móét die aanvaarden. Toen het fameuze boek van de Turkse creationist Harun Yahya massaal werd verspreid in het Franstalig onderwijs, heb ik meteen gereageerd, als inspecteur. Religie en wetenschap spreken een andere taal en kunnen dus niet met elkaar in tegenspraak zijn. Wetenschap onderzoekt hoe de dingen gebeurd zijn, religie houdt zich bezig met de grote waarom-vragen.”

Perfect voorbeeld

In de conclusie:

“As this whole volume is *one long argument*, it may be convenient to the reader to have the leading facts and inferences briefly recapitulated.”

Derde poging

Het feiten en waarden onderscheid:

- Wetenschap houdt zich bezig met de feiten en alleen maar de feiten, met het feitelijke
- Religie houdt zich bezig met waarden en normen, met het ethische
- Wordt vaak gekoppeld aan de zogenaamde “naturalistische drogreden”:
 - “moeten” kan nooit volgen uit “zijn”
 - een norm kan niet uit de feiten afgeleid worden

Vals onderscheid:

- Wetenschap wordt ook door waarden en normen gekenmerkt (denk aan recente fraudegevallen)
- Religie moet zich ook met feitelijkheden bezig houden
- Bovendien kan wetenschap waarden en normen bestuderen (sociologie, psychologie, evolutionaire biologie, ...)

Voorbeeld: wanneer zijn mensen tot samenwerken bereid?

Vierde poging

Wetenschap houdt zich bezig met objectieve gegevens terwijl religie zich bezig houdt met het subjectieve, het emotionele, de beleving, ...

Voorbeeld:

Ik woon een religieuze plechtigheid bij en heb daarbij specifieke ervaringen, maar een wetenschapper kan mij alleen maar zeggen wat er in mijn brein gebeurt

Ook dit onderscheid is niet vol te houden:

Er zijn wetenschappelijke disciplines die het objectieve en het subjectieve laten samengaan

Voorbeeld: geschiedenis

- aan de ene kant, de zoektocht naar algemene wetmatigheden
- aan de andere kant, het narratieve, het verhaal

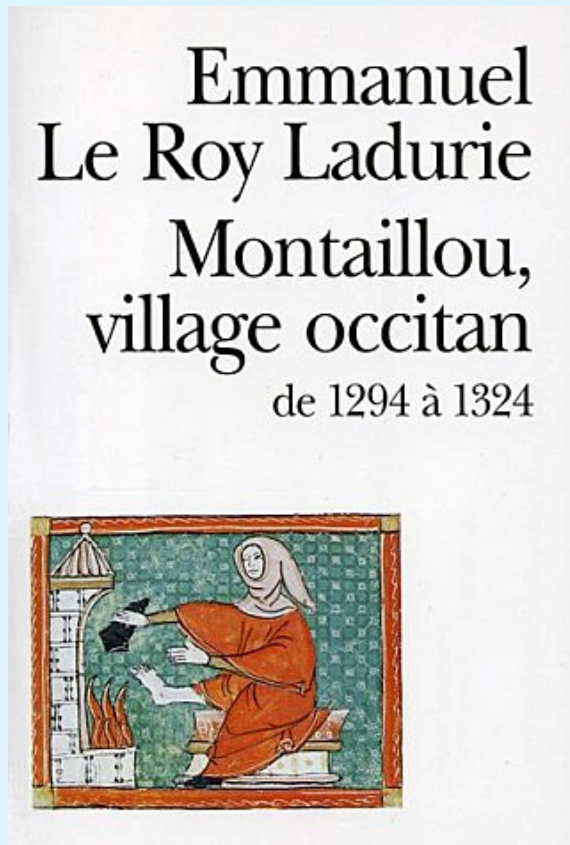
Soms samen in één auteur-wetenschapper:

Le Roy Ladurie:

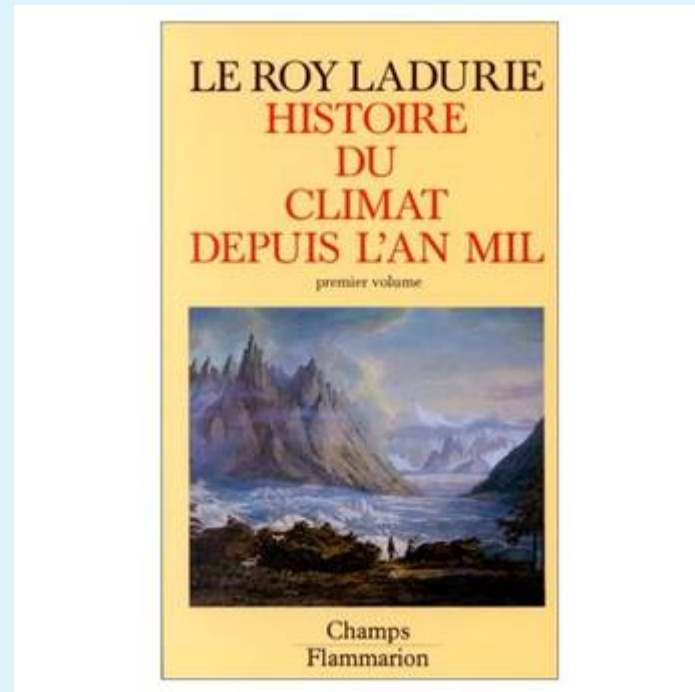
“L’histoire du climat”

“Montaillou”

Dag aan dag relaas op
narratieve wijze

Op zoek naar
wetmatigheden voor de
cultuur vertrekkende
vanuit het klimaat

Bovendien is er niets dat belet om:

- Het subjectieve wetenschappelijk te bestuderen:
 - Voorbeeld: ik heb griep

- Het objectieve op een subjectieve wijze te benaderen
 - Voorbeeld: hoe beleeft een wetenschapper zijn wetenschap?
 - Wat ondergaat een wiskundige als die een wiskundig bewijs vindt?

- In mijn eigen leven moeten beide geïntegreerd zijn

Vijfde poging

De normatieve houding:

- We beseffen dat wetenschap(pen) en religie(s) moeilijk van elkaar te scheiden zijn
- MAAR: het is een betere zaak als we het doen
- Evident een pluspunt: vermijdt een aantal discussies bij gebrek aan onderwerp

Typisch vertegenwoordiger: Stephen Jay GOULD

Voornaamste probleem:

- Vereist een hoop energie om de scheiding in stand te houden
- Weliswaar niet onmogelijk, maar onwaarschijnlijk
- Opschorten van de discussie
- Tegen de feiten in: er zijn creationisten op dit ogenblik

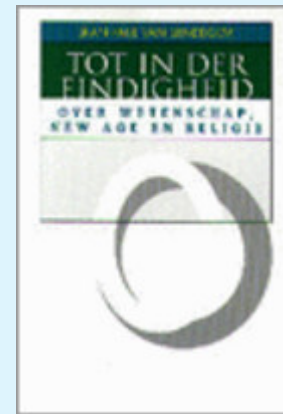
Zijn er alternatieven?

- Vaststelling: mijn levensbeschouwing is geïntegreerd met het wetenschappelijke denken in mijn eigen, persoonlijke leven
- Het maken van een onderscheid zou een kunstmatige situatie opleveren
- Bovendien: maatschappelijke discussie over levensbeschouwingen is nodig zonet noodzakelijk

- Wetenschap-religie: noodzakelijk? Neen
- Wetenschap-religie: onmogelijk? Neen

“Tot in der eindigheid”

(<http://www.jeanpaulvanbendegem.be>)

MAAR: benadruk de complexiteit

- geen brein-reductie
- geen gaten-visie

